

ARCHIPRIX 1994 Een uitdaging voor de opleidingen

Op 17 juni jongstleden is in de duizelingwekkend hoge publieksruimte van het spik-splinter-nieuwe Haagse stadhuis de publieksmanifestatie gehouden van Archiprix 1994. Het jaarlijks terugkerende evenement waarbij een uit vertegenwoordigers van de vakwereld bestaande jury een oordeel velt over de nieuwe oogst ingezonden afstudeerplannen van de hogere ontwerpopleidingen.

De stichting Archiprix, ooit begonnen als een bescheiden initiatief om aandacht te schenken aan alle werk dat door afstudeerstudenten gedaan werd is zich behalve als 'brug-naar-de-praktijk' langzaam maar zeker een rol aan het aanmeten van onafhankelijk, nationaal en inhoudelijk gericht keurings- en adviesforum voor opleidingen. De stichting is daartoe permanent in ontwikkeling en is zo langzaam een professioneel instituut aan het worden dat steeds nauwere banden zoekt met de 'buitenwereld' (de niet-academische wereld van onder andere investeerders, subsidiënten en bouwers). Het afgelopen jaar is bijvoorbeeld in opdracht van de Vereniging Nederlandse Cementindustrie (VNC) een workshop georganiseerd voor 27 studenten die meedongen naar de Ontwerpprijs Beton 1995. Dit initiatief zal het komende jaar herhaald worden en als het aan de huidige voorzitter Thijs Asselbergs ligt zullen er meerdere initiatieven van deze soort volgen. "Archiprix daagt de actief en in de cultuurwaarde van onze samenleving geïnteresseerde bouwers en opdrachtgevers uit te investeren in dit geselecteerd talent."

Bovendien eist hij in zijn openingswoord een vaste plek op voor Archiprix binnen de 'Kunstenplan-structuur'.¹ Het begint erop te lijken dat een nominatie voor Archiprix over enige tijd garant zal staan voor een gouden toekomst en dat het niet genomineerd worden een zeer grote handicap betekent voor overige afgestudeerden.

Voor de stichting Archiprix zijn er het afgelopen jaar heel wat dingen veranderd. De stichting is verhuisd van het NIROV naar het NAI en heeft een nieuwe voorzitter -Thijs Asselbergs is Tjeerd Dijkstra opgevolgd die in de laatste jaren een grote impuls heeft

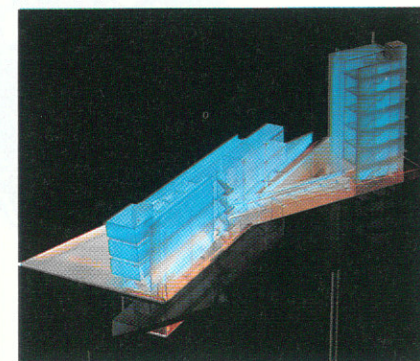
gegeven aan Archiprix naar het vervolgen van de weg naar professionalisering. Ook is er een bredere financiering ontstaan waarbij de opleidingen (na de fusies tussen de academies zijn er nog zes over) ieder een deel bijdragen van de kosten. Met betrekking tot de sinds jaar en dag bestaande inzendingsquota (drie plannen per universiteit en twee per academie) is eveneens een verandering doorgevoerd door de introductie van een vorm van evenredige vertegenwoordiging waarbij het aanbod aan afstudeerplannen meegewogen wordt. Het is daarom dat met name de TU Delft er dit jaar vooral in kwantitatieve zin eruit springt met in totaal negen ingezonden plannen. Rotterdam (met Arnhem en Groningen als dependances) zond vijf plannen in, Amsterdam (inclusief Maastricht) vier, Eindhoven drie, Tilburg twee en Wageningen tot slot één plan.

Stedebouw en landschapsarchitectuur

Het signaleren en breeduit bejubelen van de wederopstanding van de disciplines landschapsarchitectuur en stedebouw lijkt afgeschrikt te hebben: de jury -dit jaar bestaand uit Wiel Arets, Ole Bouwman, Erna van Sambeek, Maarten Schmitt en Dirk Sijmons- merkt in het juryrapport tot haar grote teleurstelling op dat er van de 24 ingezonden plannen slechts drie waren uit deze richtingen.

Eén van deze plannen, een Centerparc voor Amsterdam, van *Marieke Timmermans* (Amsterdam) is echter, terecht, door de jury bekroond met een tweede prijs. Het plan getuigt van een sluwe strategische inslag -iets wat voor stedebouwers toch onontbeerlijk blijkt- en voorziet op een problematische lokatie in Amsterdam (de Houthavens in West) een tijdsgebonden voorstel voor de

Kunstcentrum in Breda door *Pascal Grosvelds* (derde prijs).

herontwikkeling van het wegens het afgraven van vervuilde grond vergrote Waterbeken. Het speelt in op de actuele impasse die er in de stad bestaat ten aanzien van de herontwikkeling van dit gebied en stelt voor om als een soort UNPROFOR-macht de havens voor een periode van tien jaar te doen exploiteren als bijzonder vakantiepark (het 'City-Centerparc'). Na afloop van de exploitatieperiode, zo stelt Timmermans tartend "komt de gemeente voor de keuze te staan om de verworven paradijsjes (de prachtig gesitueerde voormalige vakantiewoningen) als watervilla's voor veel geld te verkopen, of om ze in te zetten ten behoeve van de geplande sociale woningbouw". Het is een plan dat niet alleen een heldere consistentie en breedte biedt maar ook inspeelt op een fascinatie voor de stad als hedendaags verschijnsel en gebruiksobject. Het biedt een blik op een alternatieve ontwikkeling die stoelt op een sociale belangstelling. Een belangstelling voor de stad als sociale constellatie vinden we ook in het even krachtige als prikkelende ontwerp voor drie voorzieningen voor daklozen in Parijs, dat de eerste prijs kreeg. Het plan voor de langs de verlaten ringspoorbaan van Parijs gesitueerde in-, weg- en afloophuizen die *Emiel Lamers* ontwierp voor zwerfende en dakloze jongeren overtuigt simpelweg door de helderheid van opzet, uitwerking en presentatie. Het plan zou, net als dat van Timmermans overigens, direct uitgevoerd moeten -en zo te zien kunnen- worden om een actueel probleem in de stad op een ongebruikelijke maar doeltreffende en humane wijze op te lossen.

Niet toegespitst op nieuwe stedelijke of programmatische vernieuwingen maar eenvoudig een mooi en vakkundig plan is dat van de derde prijswinnaar *Pascal Grosvelds* voor een kunstcentrum in Breda. Dit is een plan dat nauwelijks vernieuwend genoemd kan worden maar dat wel getuigt van vakmanschap en consistentie. Tot slot heeft de jury nog drie eervolle vermeldingen toegekend aan *Floris Le Conge Kleyn* (De Verleiding), *Rik van Dolderen* (Hotel WIBIWI!) en *Christoph Grafe* (Pantheon der Lage Landen).

Opleidingen

Zoals gebruikelijk formuleert de jury in haar begeleidende teksten een oordeel over de plannen in het algemeen en daarmee ook over de ontwerpopleidingen. Zij merkt dit jaar op dat er maar weinig plannen zijn wier

Plan voor drie 'stopplaatsen' van *Rob Hootsmans*.

beeldende kwaliteit geëvenaard wordt door die van het woord. De begeleidende teksten "bevatten (...) veel ruis en verliezen zich nogal eens in niet ter zake doende uitweidingen". Met name voor plannen die werkelijk iets nieuws te melden zouden kunnen hebben is dit een probleem.

De jury signaleert dit jaar bovendien een groeiende kloof tussen de opleidingen en de praktijk en dan met name op het gebied van de opgavestellingen. De opleidingen zouden zich een meer op experimenteren toegesneden rol moeten aanmeten zodat deze instituten zich kunnen ontwikkelen tot voortrekkers op het gebied van vernieuwing en onderzoek. Met 'in het veld' een aantal grote bouwopgaven (jawel, de VINEX lokaties) zouden de opleidingen bij uitstek een stimulerende en initiërende rol kunnen vervullen bij het ontwikkelen van nieuwe en onbekende oplossingen.

Dit betreden van het onbekende terrein dat de jury voorstaat lijkt echter een andere inhoud te hebben dan het experimenteren waar *Caroline Bos* vorig jaar in haar verslag van Archiprix op doelde.² "De opleiding is er voor het experiment, voor het ontwikkelen van eigen gedachten, een nieuwe visie en het geleidelijk verzamelen van voldoende moed en argumenten om deze in de praktijk te brengen." Waar *Bos* belang hecht aan de individuele ontwikkeling van de student lijkt voor de jury het maatschappelijk nut voorop te staan.

Maar ook op een ander vlak merkt de jury in haar rapport op dat er te weinig geëxperimenteerd wordt: de mogelijkheden op ontwerpgebied die presentatietechnieken en de computer met name bieden zouden verder

afgetast en uitgebuit moeten worden. Ook hier wordt een actievere en nieuwe, experimenterende en stimulerende rol voor de ontwerpopleidingen gezien. Het is in ieder geval duidelijk dat men vindt dat er meer gespeeld en onderzocht zou moeten worden, maar hoe en op welke gebieden daar blijft de jury onduidelijk over. Ondanks dat de jury blijkbaar grote waardering kan opbrengen voor onconventionele plannen zoals van de prijswinnaars,

is zij in zekere zin toch weer zodanig conventioneel dat zij een op zich heel interessant vorm-en gebruiksonderzoek (Gebouw voor de Bijlmer, van *Mikel van Gelder*) af doet als een 'merkwaardig formalistisch ontwerp'. Voortdenkend langs de lijn van mogelijke programmatische vernieuwingen en ontwerpopleidingen is het wat mij betreft jammer dat *Rob Hootsmans* het plan voor drie 'stopplaatsen' kennelijk heeft laten steken in schematische notities en dat hij, hoewel zijn plan zeer intrigeert, slechts beperkt handvaten heeft weten te vinden voor de aanpak van het probleem van snelwegarchitectuur. De intolerantie die de twee werelden (de snelheid en de plaatsloosheid van de snelweg en de gespleten plaatsgebondenheid van de stopplaats) ten opzichte van elkaar vertonen vraagt mijns inziens nog steeds om een bevredigende architectuurvorm die in onderwijsexperimenten gevonden zou kunnen worden. Wellicht dat er volgend jaar een antwoord gegeven kan worden op deze brandende vraag!

ADY STEKETEE

1) Thijs Asselbergs, 'Talent als permanente voedingsbodemp', in *juryrapport Archiprix 1994*, uitgeverij 010, 1995. 2) *Caroline Bos*, 'Archiprix 1993', in *de Architect*, nr.5, 1994

Voorziening voor daklozen, ontworpen door *Emiel Lamers* (eerste prijs).